

УДК 378.351

Леонід Олійник,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Національний університет оборони України, м. Київ
<http://orcid.org/0000-0002-7375-1281>

Ігор Коваль,
кандидат педагогічних наук,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,
<http://orcid.org/0000-0002-9204-9228>
DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/196-204

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

***Анотація.** У статті представлено результати експериментального дослідження професійної готовності випускників закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання. За допомогою комп'ютерної програми обчислення статистичних даних SPSS обчислено показники середнього арифметичного, моди, медіани та стандартного відхилення. Виявлено та обґрунтовано кореляційні зв'язки між професійно важливими якостями майбутніх фахівців ризиконебезпечних професій. Також, представлено дві формули для визначення кількості взаємозв'язків кореляції.*

***Ключові слова:** професійна готовність; випускники; закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання; майбутні фахівці; зв'язки кореляції; професійно важливі якості.*

Постановка проблеми. Сьогоднішня соціально-політична ситуація в Україні характеризується динамізмом, високими ризиками для безпечної життєдіяльності, що зумовлено не лише війною, а й низкою негативних як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. У відповідності до положень Болонської конвенції, в умовах реформування освіти і науки, реалізації Національної доктрини розвитку освіти України особливого значення набуває проблема професійного становлення фахівців у закладах вищої освіти (ЗВО). У зв'язку з цим, зростають вимоги до компетентності майбутніх спеціалістів, зокрема це стосується ЗВО із специфічними умовами навчання, що передбачено Законом України «Про вищу освіту» [1].

Забезпечення європейської якості освіти та подальше входження у світове освітнє середовище здійснюватиметься досягненням таких стратегічних цілей: реалізацією моделі випереджувальної освіти, заснованої на ідеї становлення всебічно розвиненої особистості та її вмінні адаптуватися до швидких змін у військових технологіях і суспільних процесах, що сприятиме забезпеченню професійної мобільності та конкурентоспроможності випускників; удосконалення організації і змісту освітнього процесу в напрямі забезпечення європейських стандартів при збереженні культурних традицій України; побудовою освітнього процесу на принципах гнучкості, адаптивності,

економічної ефективності та інноваційності практичної підготовки з орієнтацією на споживачів освітніх послуг [6, с. 40].

Як свідчить практичний досвід, то професійна підготовка у ЗВО із специфічними умовами навчання, тобто закритого типу, охоплена специфічною ментальністю, що формує атмосферу службової відповідальності, оскільки майбутні фахівці окрім опанування фаху, вже починаючи з перших днів навчання проходять службу на вірність Українському народові. Також, у своїй службово-навчальній діяльності здобувачі вищої освіти дотримуються встановленого наказами керівництва ЗВО розпорядку дня, етикету, залучаються до добових чергувань, охорони правопорядку, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій тощо [3, 5]. А це своєю чергою, продукує професійну компетентність кожного фахівця.

У зв'язку з зазначеним постійно зростають вимоги до професійних якостей особистості фахівця силових структур, зокрема їхньої готовності до діяльності в умовах ризику та небезпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна готовність особистості до діяльності вивчалась багатьма вченими, зокрема І. Зязюном, Л. Карамушкою, В. Кременем, С. Максименком, Н. Ничкало, В. Моляком, В. Панком, М. Томчуком, І. Чорною та багатьма іншими. Проте, у контексті нашого дослідження варто звернути увагу на наукові доробки, що стосуються випускників ЗВО із специфічними умовами навчання. Так, готовність майбутніх рятувальників та їх професійно важливі якості досліджували Н. Вовчаста, М. Козяр, А. Литвин, О. Повстин, Л. Руденко, Г. Хлипавка та інші. Готовність фахівців до правоохоронної діяльності аналізували Н. Гончарова, О. Євдокімова, З. Ковальчук, В. Комарницький, В. Шалаєв, Г. Яворська. У органах і підрозділах фіксальної служби України цю проблематику висвітлили С. Антоненко, В. Біла, Е. Єршоменко, К. Кукушкін, П. Пашко, В. Чмелюк. Підготовку та готовність фахівців Міністерства оборони України виокремлюють у своїх працях М. Коваль, В. Осьодло, С. Поздишев, В. Тарасов, П. Щипанський.

Проведені дослідження даної проблеми створили передумови для теоретико-методологічних узагальнень та розробок, проте необхідно дослідити взаємозв'язки професійно важливих якостей випускників ЗВО із специфічними умовами навчання, що буде корисним для їхнього компетентнісного становлення.

Метою статті є визначення кореляційних зв'язків між професійно важливими якостями випускників ЗВО із специфічними умовами навчання за допомогою математичних методів статистики.

Методи дослідження. На різних етапах наукового дослідження використовувались теоретичні, емпіричні та статистичні методи дослідження. Теоретичні: аналіз, синтез, систематизація та логічне узагальнення наукових джерел з проблеми професійної готовності випускників ЗВО із специфічними умовами навчання. Емпіричні: спостереження і тестування – для з'ясування професійно важливих якостей майбутніх фахівців. Статистичні: комп'ютерне обчислення статистичних даних при використанні програми SPSS.

Виклад основних результатів. Проблема готовності особистості до професійної діяльності не є новою, тому не втрачає своєї актуальності як в ХХ так і в ХХІ століттях. За цей період нагромаджено багато не лише теоретичних, а й практичних досліджень цієї тематики.

Технологія виконання професійних обов'язків реалізується: розробленням проблемних ситуацій, спрямованих на розвиток психолого-педагогічної готовності до виконання професійних функцій; створенням сприятливого педагогічного середовища для пошуку і власної творчої діяльності; визначенням та обґрунтуванням мети як центральної ланки технології; визначенням навчально-виховних заходів, які сприяють створенню цілеспрямованого, доцільно організованого, передбачуваного впливу на розвиток особистості [7 с. 303].

Так, у психолого-педагогічній науковій літературі [2, 4] готовність до діяльності розглядається як: стан (В. Рибалка, Г. Сковорода, С. Шандрук); властивість (О. Ковальов); установка (Д. Узнадзе); модель поведінки (Т. Гацун); зрілість пізнавальних процесів (Е. Борисова, К. Гуревич); складне утворення (І. Гавриш, М. Дяченко, Л. Кандибович); прояв здібностей (Б. Ананьєв, В. Сластьонін); якість особистості (З. Курлянд); вираження особистості (С. Максименко, О. Пелех); професійна компетентність (Е. Русаєв, В. Шапар).

На наш погляд, професійна готовність випускників ЗВО із специфічними умовами навчання – це інтегративна особистісна властивість, що демонструє їх ціннісно-мотиваційну орієнтацію, свідоме ставлення до діяльності в умовах ризику та небезпеки, професійно важливі якості, продукуючи при цьому самореалізацію та швидку адаптацію до умов служби.

Професійна готовність випускників ЗВО із специфічними умовами навчання є вкрай актуальною, для прийняття управлінських рішень в сьогоденних реаліях життєдіяльності. Тому для визначення професійно важливих якостей майбутніх фахівців нами підібрано комплекс валідних психодіагностичних методик, а саме:

1. Методика визначення структури темпераменту (Методика В. Русалова);
2. Методика визначення копінг стратегій (Копінг-тест Р. Лазаруса);
3. Методика визначення стилю саморегуляції (методика В. Моросанова стиль саморегуляції поведінки (ССПМ));
3. Методика вивчення вольової організації особистості М. Гуткіна, Г. Михальченко;
4. Методика дослідження особистості FPI (модифікована форма В);
5. Мотивація успіху та страх перед невдачами (Опитувальник А. Реана);
6. Методика визначення рівня суб'єктивного контролю;
7. Сформованість професійних знань, умінь та навичок (середній бал);
8. Теппінг тест.

На основі зазначених методик, сформовано операційну модель дослідження, котра включила в себе 57 шкал. Для опрацювання емпіричного матеріалу, кожному з шкал позначено літерою «К» та надано відповідний порядковий номер від 1 до 57 (див таблиця 1).

У вибірку увійшло 136 випускників Львівського державного університету безпеки життєдіяльності віком 20 – 21 рік. Для кожного з них було підготовлено анкету та бланк для відповідей. Перед початком тестувань нами здійснено пілотажне тестування 5-ти осіб, котрі обирались за принципом випадковості й добровільності, а також вони мали змогу ставити уточнюючі запитання й висловлювати власні пропозиції та зауваження, що надалі було враховано. На початку тестування усіх респондентів проінформували про мету та принципи нашої дослідної роботи. За необхідності ми пояснювали та уточнювали незрозумілі для випускників запитання. Перейдемо до отриманих даних.

Таблиця 1

№ з/п	Скорочення	Назва шкали
1	2	3
1	K1	Стать
2	K2	Невротичність
3	K3	Спонтанна агресивність
4	K4	Депресивність
5	K5	Дратівливість
6	K6	Товариськість
7	K7	Врівноваженість
8	K8	Реактивна агресивність
9	K9	Сором'язливість
10	K10	Відвертість
11	K11	Екставерсія – інтроверсія
12	K12	Емоційна лабільність
13	K13	Маскулінізм – фемінізм
14	K14	Мотивація невдач
15	K15	Мотивація успіху
16	K16	Ергічність
17	K17	Соціальна ергічність
18	K18	Пластичність
19	K19	Соціальна пластичність
20	K20	Темп
21	K21	Соціальний темп
22	K22	Емоційність
23	K23	Соціальна емоційність
24	K24	Планування
25	K25	Моделювання
26	K26	Програмування
27	K27	Оцінка результатів
28	K28	Гнучкість
29	K29	Самостійність
30	K30	Загальний рівень саморегуляції
31	K31	Ціннісно-сміслова організація особистості
32	K32	Організація діяльності
33	K33	Рішучість
34	K34	Наполегливість
35	K35	Самовладання
36	K36	Самостійність
37	K37	Загальний рівень вольової організації особистості
38	K38	Конфронтаційний копінг
39	K39	Дистанціювання
40	K40	Самоконтроль
41	K41	Пошук соціальної підтримки

1	2	3
42	K42	Відповідальність
43	K43	Втеча-уникнення
44	K44	Планування вирішення проблеми
45	K45	Позитивна переоцінка
46	K46	Загальна інтернальність
47	K47	Інтернальність у сфері досягнень
48	K48	Інтернальність у сфері невдач
49	K49	Інтернальність у сфері сімейних стосунків
50	K50	Інтернальність у сфері виробничих стосунків
51	K51	Інтернальність у сфері міжособистісних стосунків
52	K52	Інтернальність по відношенню до здоров'я та захворювань
53	K53	Сильна нервова система
54	K54	Середня сила нервової системи
55	K55	Середньо-сильна нервова система
56	K56	Середньо-слабка нервова система
57	K57	Слабка нервова система

Перш ніж виявляти взаємозв'язки між шкалами, за допомогою комп'ютерної програми обчислення статистичних даних SPSS нами обчислено показники середнього арифметичного, моди, медіани та стандартного відхилення. Показники середнього арифметичного значення виявились задовільними, оскільки випускники ЗВО із специфічними умовами навчання протягом тривалого часу перебувають в умовах соціального контролю, чим і підтвердили, те що в них середні значення на високому рівні. Показники моди та медіани, виявились практично однаковими, тобто більшість відповідей належить до показників вище середнього. Проте у показниках стандартного відхилення виявлено незначну різницю, це свідчить про те, що їхні відповіді коливаються рівномірно.

Також на основі програми SPSS проведено перевірку нульової гіпотези H_0 для визначення існування кореляційних зв'язків між шкалами обраних методик. Ця гіпотеза про відсутність кореляційних зв'язків нами відхилена, що дало змогу перейти до пошуку зв'язків кореляції між змінними досліджуваних методик.

Кількість зв'язків кореляції можна обчислити не використовуючи програмне забезпечення, тобто із таблиці 1 бачимо, що у дослідженні використовуються шкали методик, яких є 57. Звідси обчислюємо кількість усіх можливих зв'язків кореляції: $57*57=3249$.

Оскільки для нашого дослідження це велика кількість кореляційних зв'язків, ми пропонуємо у таких випадках використовувати метод комбінаторики, що допомагає визначити лише зв'язки, котрі не дорівнюють одиниці та не співпадають. Для цього пропонуємо формулу:

$$x = n! / (k! * (n - k)!);$$

де, x – це кількість взаємозв'язків кореляції, що не повторюються;

n – це кількість шкал дослідження;

k – число комбінування (у нашому випадку $k=2$, оскільки знаходимо кореляцію між двома змінними);

! – факторіал.

Переходячи до нашого дослідження, маємо:

$$x=57!/(2!*(57-2)!)= 55!*56*57/(2!*55!)= 56*57/2=1596$$

Також, цю кількість взаємозв'язків можна перевірити за допомогою, ще однієї, проте спрощеної формули:

$$x=(n^2- n)/2$$

де, x – це кількість взаємозв'язків кореляції, що не повторюються;

n – це кількість шкал дослідження;

$$x=(57^2-57)/2=(3249-57)/2=1596$$

Таким чином, нами отримано 1596 кореляційних взаємозв'язків, що не співпадають та не повторюються за критеріями. З огляду на велику кількість зв'язків, що потребує описовості й вийде за рамки статті, нами відкинута взаємозв'язки шкал, що входять до сукупності однієї методики, оскільки між шкалами будь-якої стандартизованої методики обов'язково повинні отримуватись позитивні зв'язки. Також для складання кореляційної матриці відкинута шкали, де виявлено низькі показники та ті шкали, які є тотожними з іншими. У відповідності до зазначеного для детального опису залишено шкали: К2, К3, К4, К9, К12, К22, К23, К31, К32, К34, К35, К36, К39, К41, К43, та К45 (див. таблицю 1).

За нашою формулою обчислюємо кількість всіх взаємозв'язків кореляції, де $n=16$, оскільки обрано 16 шкал, що не співпадають та не повторюються за критеріями. Звідси отримуємо:

$$x=16!/(2!*(16-2)!)= 14!*15*16/(2!*14!)= 15*16/2=120, \text{ або}$$

$$x=(16^2-16)/2=(256-16)/2=120$$

Таким чином, для опису ми відібрали 120 кореляційних зв'язків, кількість яких обчислено за вищезазначеними формулами. Перш ніж перейти до пояснення виявлених взаємозв'язків, відобразимо їх схематично на рисунку 1.

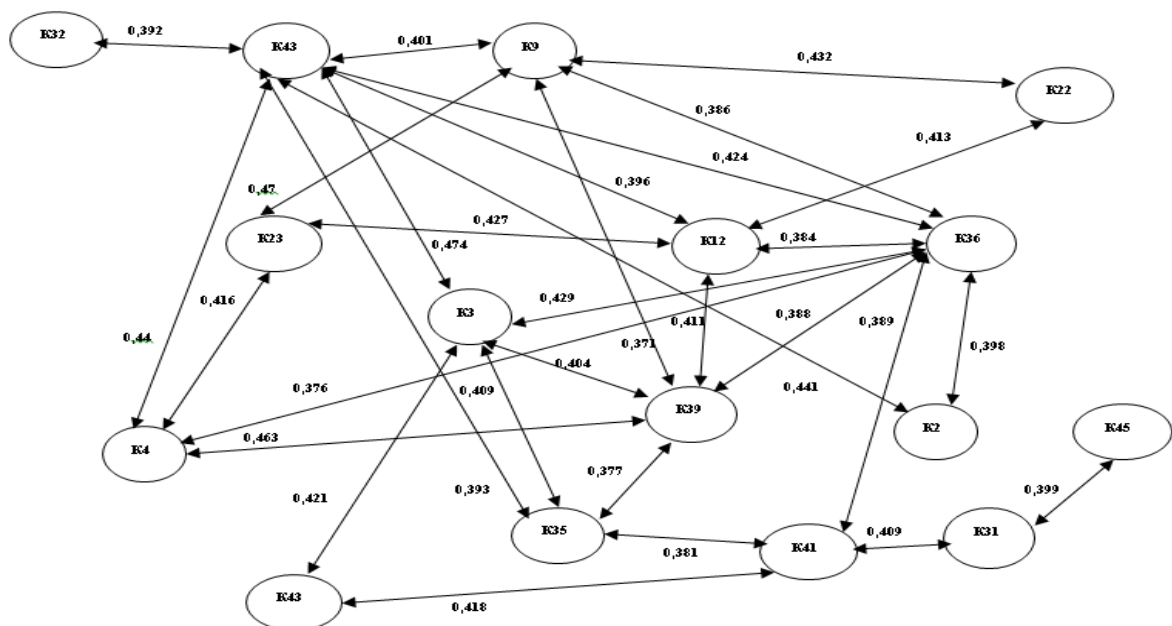

Рис. 1. Плеяда кореляційних зв'язків

За допомогою програми SPSS на рівні значущості $p < 0,05$ виявлено такі кореляційні зв'язки між шкалами: ціннісно-сислової організації (K31) із позитивною переоцінкою (K45) $r=0,399$, пошуком соціальної підтримки (K41) $r=0,409$; самостійності (K36) із невротичністю (K2) $r=0,398$, спонтанною агресивністю (K3) $r=0,429$, депресивністю (K4) $r=0,376$, сором'язливістю (K9) $r=0,386$, емоційною лабільністю (K12) $r=0,384$, дистанціюванням (K39) $r=0,386$, пошуком соціальної підтримки (K41) $r=0,389$, втечею-уникненням (K43) $r=0,424$; втеча-уникнення (K43) із невротичністю (K2) $r=0,441$, спонтанною агресивністю (K3) $r=0,474$, депресивністю (K4) $r=0,44$, сором'язливістю (K9) $r=0,401$, емоційною лабільністю (K12) $r=0,396$, організацією діяльності (K32) $r=0,392$, самовладанням (K35) $r=0,393$; наполегливістю (K34) із спонтанною агресивністю (K3) $r=0,421$, пошуком соціальної підтримки (K41) $r=0,418$; самовладання (K35) із спонтанною агресивністю (K3) $r=0,409$, дистанціюванням (K39) $r=0,377$, пошуком соціальної підтримки (K41) $r=0,381$; дистанціювання (K39) із спонтанною агресивністю (K3) $r=0,404$, депресивністю (K4) $r=0,463$, сором'язливістю (K9) $r=0,371$, емоційною лабільністю (K12) $r=0,411$; емоційність (K22) із сором'язливістю (K9) $r=0,432$, емоційною лабільністю (K12) $r=0,413$; соціальна емоційність (K23) із депресивністю (K4) $r=0,416$, сором'язливістю (K9) $r=0,47$, емоційною лабільністю (K12) $r=0,427$.

На основі кореляційного аналізу виявлено, що особливе місце в формуванні професійної готовності випускників ЗВО із специфічними умовами навчання треба приділяти організації діяльності (K32), самостійності (K36), втечі-уникненню (K43), дистанціюванню (K39), емоційній лабільності (K12), сором'язливості (K9), самовладанню (K35), пошуку соціальної підтримки (K41), спонтанній агресивності (K3) та наполегливості (K34). Це пояснюється тим, що зазначені шкали є взаємозалежними та мають помірні кореляційні зв'язки зі змінними.

Висновки. Професійна готовність випускників ЗВО із специфічними умовами навчання є вагомим показником їхньої компетентності, оскільки сприяє успішному виконанню ними професійних обов'язків. В результаті опрацювання емпіричного матеріалу виявлено професійно важливі якості, які необхідно формувати та вдосконалювати, щоб стати професіоналом в ситуаціях ризику та небезпеки. Групуючи отримані показники, слід зазначити, що майбутні фахівці повинні вміти самостійно приймати рішення в екстремальних ситуаціях, наполегливо брати ініціативу, контролювати емоційну сферу, щоб не провокувати оточуючих (особливо населення), знаходити дистанцію як співпраці, так і спілкування, що продукуватиме уникнення конфліктних ситуацій в умовах швидкодії та ризику.

Перспективами подальших досліджень у даній царині можуть виступати дослідження факторів впливу на професійне становлення фахівців ризиконебезпечних професій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» м. Київ, 01 липня 2014 р. № 1556VII. Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Коваль, І. С. (2014). Теоретичні аспекти психологічної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Педагогіка і психологія професійної освіти. № 5, 184–191.
3. Коваль, І. С. (2016). Сучасний стан готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Професійна освіта : проблеми і перспективи. Вип. 10, 11–16.
4. Коваль, І. С. (2017). Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 294 с.
5. Олійник, Л. В. (2010). Методика формування методичної компетентності майбутніх офіцерів військ зв'язку в процесі практичної підготовки (на прикладі загальновійськових і військово-спеціальних дисциплін) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 259.
6. Олійник Л. В. (2017). Методична система навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління : монографія. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 340 с.
7. Олійник Л. В. (2021). Теоретичні та методичні засади навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління [Текст] : дис. на здоб. наук. ступ. д-ра пед. наук : 13.00.02 - теорія та методика навчання (загальновійськові й військовоспеціальні дисципліни) / Олійник Леонід Віталійович. Нац. акад. Держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 521 с.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» m. Kyiv, 01 lyupnia 2014 r. № 1556VII. Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. [in Ukrainian].
2. Koval, I. S. (2014). Teoretychni aspekty psykholohichnoi hotovnosti maibutnikh riatuvalnykiv do diialnosti v ekstremalnykh umovakh. Pedagogika i psykholohiia profesiinoi osvity. № 5, 184–191. [in Ukrainian].
3. Koval, I. S. (2016). Suchasnyi stan hotovnosti maibutnikh riatuvalnykiv do diialnosti v ekstremalnykh umovakh. Profesiina osvita : problemy i perspektyvy. Vyp. 10, 11–16. [in Ukrainian].
4. Koval, I. S. (2017). Formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh riatuvalnykiv do diialnosti v ekstremalnykh umovakh : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Lviv, 294 s. [in Ukrainian].
5. Oliinyk, L. V. (2010). Metodyka formuvannia metodychnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv viisk zviazku v protsesi praktychnoi pidhotovky (na prykladi zahalnoviiskovykh i viiskovo-spetsialnykh dystsyplin) : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02. Kyiv, 259. [in Ukrainian].
6. Oliynyk L. V. (2017). Metodychna systema navchannya viyskovo-spetsialnykh dystsyplin Військова освіта 2 (46), 2022 206 магістрів виyskovo-sotsialnoho upravlinnya : monohrafiya. Khmelnytskyy : Vydavnytstvo NADPSU, 340 s.
7. Oliynyk L. V. (2021). Teoretychni ta metodychni zasady navchannya viyskovo-spetsialnykh dystsyplin maybutnikh mahistriv viyskovo-sotsialnoho upravlinnya [Tekst] : dys. na zdob. nauk. stup. d-ra ped. nauk : 13.00.02 - teoriya ta metodyka navchannya (zahalnoviyskovi y viyskovospetsialni dystsypliny) / Oliynyk Leonid Vitaliyovych. Nats. akad. Derzh. prykord. sluzhby Ukrayiny im. B. Khmelnytskoho. – Khmelnytskyy, 521 s.

SUMMARY

Leonid Oliinyk,

Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher
National Defence University of Ukraine

Ihor Koval,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Lviv State University Life Safety

RESEARCH OF PROFESSIONAL READINESS OF GRADUATES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS WITH SPECIFIC LEARNING CONDITIONS

Introduction. Today's socio-political situation in Ukraine is characterized by dynamism, high risks for safe life, which is caused not only by war, but also by a number of negative factors, both objective and subjective. In accordance with the provisions of the Bologna Convention, in the conditions of education and science reform, implementation of the National Doctrine of Education Development of Ukraine, the problem of professional training of specialists in higher education institutions with specific training conditions is of particular importance. Professional training in such educational institutions is covered by a specific mentality that creates an atmosphere of official responsibility, since future specialists, in addition to mastering a specialty, already from the first days of training undergo a service of loyalty to the Ukrainian people. In connection with this, the requirements for the professional qualities of the personality of a specialist of law enforcement agencies are constantly increasing, in particular, their readiness to operate in conditions of risk and danger.

The purpose of the article. Determination of correlations between professionally important qualities of graduates of higher education institutions with specific conditions of study using mathematical methods of statistics.

Research methods. Theoretical, empirical and statistical research methods were used at various stages of scientific research. Theoretical: analysis, synthesis, systematization and logical generalization of scientific sources on the problem of professional readiness of graduates of higher education institutions with specific study conditions. Empirical: observation and testing - to find out professionally important qualities of future specialists. Statistical: computer calculation of statistical data using the SPSS program.

Research results. It was determined that the professional readiness of graduates of higher education institutions with specific learning conditions is an integrative personal property that demonstrates their value-motivational orientation, a conscious attitude to activities in conditions of risk and danger, professionally important qualities, while producing self-realization and quick adaptation to conditions services. Arithmetic mean, mode, median, and standard deviation were calculated using the SPSS computer program for calculating statistical data. Correlations between the professionally important qualities of future specialists in risky professions have been identified and substantiated. Two formulas are presented for determining the number of correlation relationships.

Conclusions and prospects for further research. As a result of the processing of the empirical material, professionally important qualities were revealed that must be formed and improved in order to become a professional in situations of risk and danger. Grouping the obtained indicators, it should be noted that future specialists must be able to make decisions independently in extreme situations, persistently take the initiative, control the emotional sphere so as not to provoke others (especially the population), find a distance of both cooperation and communication, which will lead to the avoidance of conflict situations in terms of speed and risk. Theoretical and empirical research in this area will contribute to the determination of influencing factors on the professional development of specialists in risky occupations.

Key words: professional readiness; graduates; higher education institutions with specific study conditions; future professionals; correlations; professional qualities.